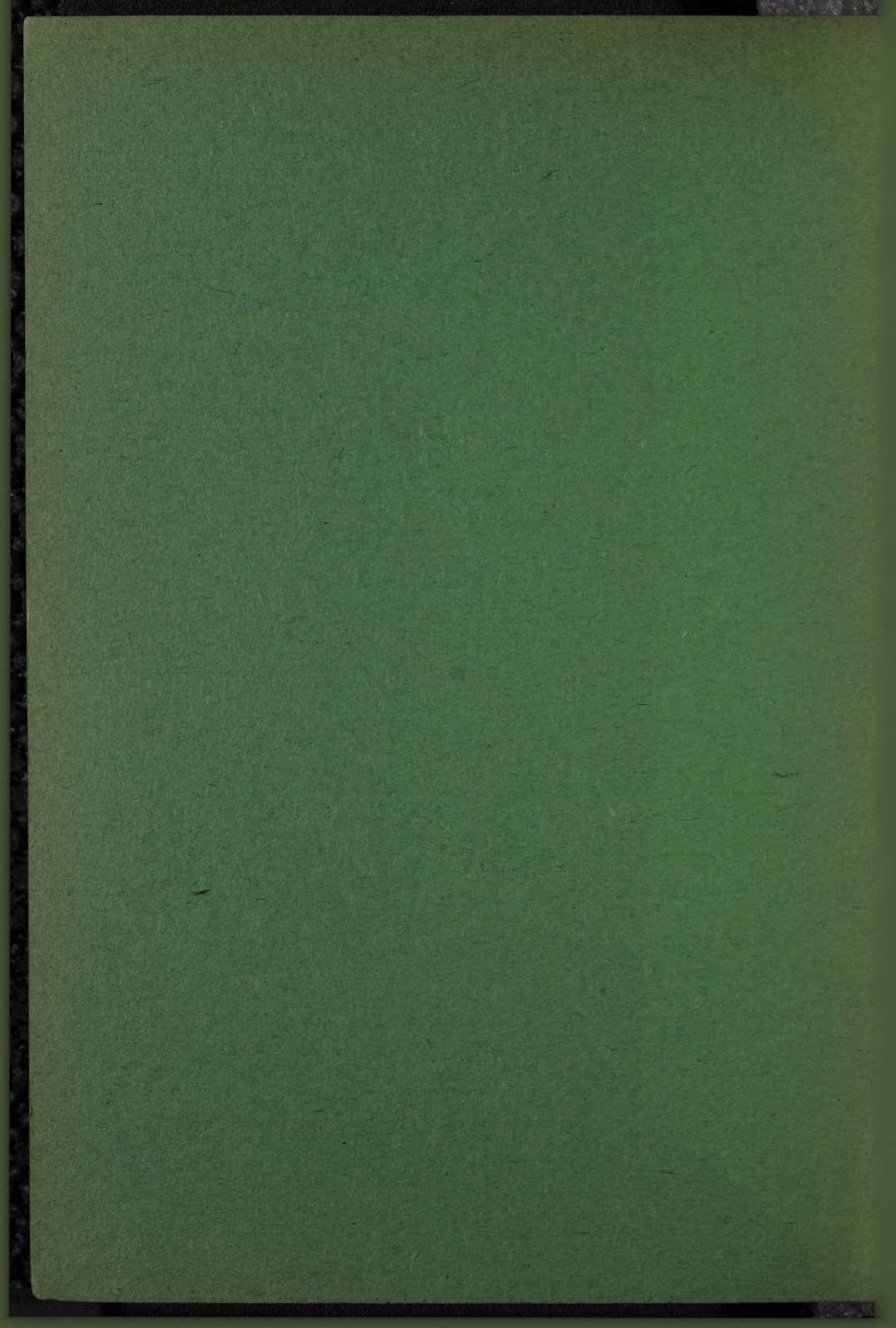

33
-1125 m/f

F. KAZARINS

KĀ KREDITĒ
LAUKU PATĒRĒTĀJU
BIEDRĪBU

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA

~~33~~
~~1125~~ m/f

L

F. KAZARINS

KĀ KREDITĒ LAUKU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBU

Palīgs lauku patērētāju biedrības valdes priekšsēdētājam

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECIBA
RIGĀ 1952

1953 Paib. 60

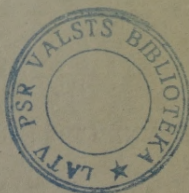
Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv. 52-11.705

0709069572

Ф. В. Казарин
КАК КРЕДИТУЕТСЯ СЕЛЬПО
Издательство Центросоюза
Москва — 1951

336.5+334

На латышском языке

LAUKU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBAS UZDEVUMI FINANSU SAIMNECĪBAS UZLABOŠANĀ

Trešais Vissavienības patērētāju kooperācijas kongress, kas sanāca 1948. gada maijā, veltīja lielu uzmanību finansēm un uzskaitei. Tas norādīja, ka finansu saimniecība jānostiprina, izlietojot iekšējos resursus, izpildot peļņas plānu un paju iemaksu iekasēšanas plānu, ievērojot visstingrāko taupības režīmu līdzekļu izlietošanā, izskaužot zaudējumus nesaimnieciskuma dēļ, realizējot nevajadzīgu un lieku mantu, pareizi izlietojot līdzekļus saimniecībā, likvidējot izšķērdējumus un izlaupījumus. Katrai kooperatīvajai organizācijai jāstrādā ar peļņu.

Kongress atzina par kaitīgu un nosodīja to kooperatīvo organizāciju vadītāju rīcību, kas uzdod citiem darbiniekiem pārvaldīt finanses, nestudē bilanci un pārējos pārskata datus, neizlieto tos operatīvajā darbā.

Labi organizēta finansu saimniecība palīdz ne tikai izpildīt lauku patērētāju biedrības saimnieciskās un finansu darbības plānus, bet arī tos pārsniegt. Tāpēc lauku patērētāju biedrības valdes priekšsēdētājam personīgi jāseko finansu un tāmju disciplīnas ievērošanai, jāved cīņa ar zaudējumiem nesaimnieciskuma dēļ, jāprot pareizi izmantot Valsts bankas kredītu un stingri jāraugās, lai tiktu izpildīti visi plāna rādītāji (peļņa, paju iemaksu iekasēšana, izmaksu samazināšana, debitoru pārādu piedzišana, savlaicīgie maksājumi Valsts bankai, piegādātājiem un citiem kreditoriem utt.).

Neskatoties uz to, ka ir ļoti svarīgi nostiprināt patērētāju kooperācijas sistēmas finansu saimniecību, ir vēl ne mazums tādu lauku patērētāju biedrību priekšsēdētāju, kas aizmirsuši saimniecisko aprēķinu, pārtraukuši «skaitīt rubļus», kā saimnieki rūpēties par naudas un preču-materialo līdzekļu ekonomiju, taupīt tautas kapeiku.

Tie saraduši ar finansu disciplinas pārkāpumiem, vienaldzīgi izturas pret to, ka par materiāliem zaudējumiem, ko tie radījuši, slikti vadot saimniecību, gala rezultātā cieš valsts.

Tādas parādības stingri jāapkaro. Jāatklāj personas, kas vainīgas līdzekļu nesaimnieciskā izlietošanā un ar to sagādā materiālus zaudējumus lauku patērētāju biedrībai, un jāsauc tās pie atbildības pēc likuma.

Lauku patērētāju biedrības valdei stingri jāseko, lai preču, izejvielu, materiālu un citu apgrozības līdzekļu atlikumi atbilstu normām, kas apstiprinātas saimnieciskā finansu plānā. Tai jāpalielina visu apgrozības līdzekļu apgrozības ātrums un sistematiski jāpaaugstina pašu līdzekļu loma apgrozījumā.

LAUKU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBAS LĪDZEKĻI UN TO SAŅEMŠANAS AVOTI

Lai veiktu saimniecisku darbību, lauku patērētāju biedrības rīcībā jābūt nepieciešamiem līdzekļiem.

Lauku patērētāju biedrības līdzekļu daudzums un sastāvs atkarīgs no darba apjoma un rakstura.

Saskaņā ar saimniecisko finansu plānu lauku patērētāju biedrībai jābūt: a) nepieciešamajiem preču atlikumiem; b) izejvielu un materiālu krājumiem maizes cepšanai, sabiedriskajai ēdināšanai un citām darbības nozarēm; c) pārejošam naudas atlikumam ceļā, lauku patērētāju biedrības kasē un norēķinu kontā Valsts bankā; d) pamatlīdzekļiem (ēkām un izbūvēm, transportam u. tml.); e) mazvērtīgam inventāram, saimniecības materiāliem u. tml.

Lauku patērētāju biedrības līdzekļu galvenie avoti ir pašas līdzekļi, ko veido paju īpašnieku iestāšanās nauda un paju iemaksas, kā arī peļņa.

Sakarā ar statūtiem lauku patērētāju biedrība katru gadu pieskaita ne mazāk par 50% no peļņas pamatfondam pašu apgrozības līdzekļu papildināšanai, bet pārējo peļņas daļu sadala speciāliem uzdevumiem Centralās patērētāju biedrību savienības valdes apstiprināto normu robežās (pieskaitījumi paju īpašnieku pajām, labāko lauku patērētāju biedrības darbinieku premēšana u. c.).

Tās lauku patērētāju biedrības, kurām trūkst pašu līdzekļu, izlieto aizņemtus līdzekļus, galvenokārt Valsts bankas kreditus.

Pēc atmaksas termiņiem aizņemtos līdzekļus iedala īstermiņa un ilgtermiņa kreditā. Ilgtermiņa krediti ir tie, ko izņēmuma gadījumos lauku patērētāju biedrība saņem no rajona patērētāju biedrību savienības apgrozības līdzekļu nostiprināšanai, ja tai nepietiek pašas līdzekļu līdz tādām apmēram, lai kreditētos Valsts bankā, kā arī kapitalās celtniecības finansēšanai.

Īstermiņa kreditus preču apgrozījumam noteikto normu robežās (virs 15% precēs, izejvielās un materialos) lauku patērētāju biedrība saņem no Valsts bankas.

LAUKU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBU KREDITĒŠANA

Valsts bankas aizdevumi lauku patērētāju biedrībai tiek izsniegti noteiktiem mērķiem (preču samaksai, lauksaimniecības produktu un izejvielu sezonas krājumu kreditēšanai u. tml.), un tie pēc noteikta laika jāatmaksā.

Kredīta ilgums atbilst preču-materialo vērtību plānotajam apgrozības ātrumam.

Piešķirot īstermiņa kreditus, Valsts banka kontrolē, kā izlieto aizdevumus, kas izsniegti noteiktiem uzdevumiem, kuri saistīti ar lauku patērētāju biedrības saimniecības plāna izpildīšanu. Kredītu piešķiršanu tekošam preču apgrozījumam Valsts banka neierobežo ar kaut kādu iepriekš noteiktu bankas kredīta limita sumu. Kredīta faktiskā izlietošana atkarīga no preču apgrozījuma lieluma, no tā, vai lauku patērētāju biedrība laikā norēķinās ar Valsts banku par agrāk saņemtajiem kredītiem, un no tā, vai ir pašu līdzekļi, lai piedalītos ar noteiktu daļu preču samaksā (daļējā līdzdalība).

Kādos apstākļos lauku patērētāju biedrība var saņemt kreditus Valsts bankā

Lai lauku patērētāju biedrība varētu saņemt kreditus tieši Valsts bankā:

1) tās faktiskajam apgrozījumam mēnesī jābūt ne mazākam par 20 tūkst. rbļ.;

2) tās darbībai pēdējā ceturksnī jābūt bez zaudējumiem; agrākā laika zaudējumi, kas atrodas bilancē, nevar būt par šķērslī kreditēšanai;

3) tai jābūt ne mazāk par 15% precēs, izejvielās un materiālos ieguldīto pašas līdzekļu un ilgtermiņa aizņemto līdzekļu (stabilo pasīvu);

4) jābūt labi nokārtotai grāmatvedībai.

Tās lauku patērētāju biedrības, kas savu darbu uzlabo, bet pašu apgrozības līdzekļus precēs, izejvielās un materiālos līdz 15% nav vēl uzkrājušas, Valsts banka kreditē ar pašu līdzekļu samazinātu līdzdalību, bet ne mazāk par 5% precēs, izejvielās un materiālos.

Uz tādiem pašiem noteikumiem kā preču apgrozījumam Valsts banka piešķir lauku patērētāju biedrībai kredītus pret sabiedriskās ēdināšanas, maizes cepšanas un citu patstāvīgā bilancē neizdalīto nozaru (izņemot lauksaimniecības uzņēmumu) izejvielām un materiāliem.

Ja lauku patērētāju biedrībai ir ciema veikals, tad tas var tieši kreditēties Valsts bankā tāpat kā lauku patērētāju biedrība. Šim nolūkam ciema veikalam jāpiešķir apgrozības līdzekļi un pamatlīdzekļi, tam jābūt izdalītam uz patstāvīgu bilanci un jāstrādā ar peļņu.

PAŠU LĪDZEKĻU DAĻĒJĀ LĪDZDALĪBA, SAMAKSĀJOT PAR PRECĒM, IZEJVIELĀM UN MATERIĀLIEM

Par precēm, izejvielām un materiāliem samaksā ar noteikumu, ka piedalās pašu līdzekļi. Daļējā līdzdalība ir noteikta pašu līdzekļu norma (vismaz 15%), kurai kopā ar Valsts bankas kredītiem jāpiedalās preču samaksā. Tas nozīmē, ka katru Valsts bankai iesniegtu preču dokumentu samaksā no norēķinu konta ar lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļiem daļējās līdzdalības robežās, bet pārējo daļu ar Valsts bankas kredītiem.

Piemērs. Lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļējā līdzdalība — 15%. Jāsamaksā par precēm 10,0 tūkst. rbļ. Šajā gadījumā lauku patērētāju biedrībai ar pašas līdzekļiem jāsamaksā 1,5 tūkst. rbļ.:

$$\frac{10,0 \times 5}{100} = 1,5 \text{ tūkst. rbļ.}$$

bet par preču pārējo daļu (10,0 — 1,5 = 8,5 tūkst. rbļ.) samaksās ar Valsts bankas kredītiem.

Daļējās līdzdalības apmērs atkarīgs no attiecīgās lauku patērētāju biedrības finansu stāvokļa. Jo vairāk lauku patērētāju biedrībai pašas līdzekļu, jo lielāks ir tās pašas līdzekļu daļējās līdzdalības procents un attiecīgi mazāka bankas kredīta daļa preču, izejvielu un materialu samaksā.

Lauku patērētāju biedrības valdei vienmēr jā rūpējas par pašas līdzekļu palielināšanu.

Labs finansu stāvoklis ļaus atbrīvot Valsts bankas kredītus citām tautsaimniecības vajadzībām, samazinās izmaksas par kredītiem un nodrošinās lauku patērētāju biedrības saimnieciskās darbības tālāku izvēršanu.

Kā aprēķināt pašu līdzekļu daļējo līdzdalību

Pašu līdzekļu daļējo līdzdalību preču, izejvielu un materialu atlikumos nosaka katru ceturksni Valsts banka kopā ar lauku patērētāju biedrību, pamatojoties uz ceturkšņa bilanci un ceturkšņa plāna uzdevumu par preču apgrozījumu, sabiedrisko ēdināšanu, maizes cepšanu un citām darbības nozarēm.

Pēc ceturkšņa bilances nosaka apgrozībā esošo pašu līdzekļu un stabilo pasivu sumu. To dara tā:

a) saskaita bilances pasīva I un II iedaļas sumas (pašu līdzekļi I iedaļā un stabilie pasīvi — ilgtermiņa kredīti II iedaļā); bez ilgtermiņa kredītiem stabilajiem pasīviem, aprēķinot daļējo līdzdalību, pieskaita konta «Strādnieki un kalpotāji» pārējo atlikumu ne vairāk par 25% no mēneša darba algas fonda. Praktiski Valsts banka ņem vērā 50% no parādu sumas, kas skaitās šajā kontā pēc bilances;

b) no dabūtās sumas atņem ārpus apgrozības esošos līdzekļus, kas ir bilances aktīva I iedaļā (pamatlīdzekļi un atdalītie līdzekļi).

Tā dabū apgrozībā esošo pašu līdzekļu un stabilo pasivu sumu.

Lai aprēķinātu preču, izejvielu un materialu krājumos ieguldīto pašu līdzekļu un stabilo pasivu sumu, no apgrozībā esošo pašu līdzekļu un stabilo pasivu sumas atņem:

1) plānotos naudas līdzekļu un pārējo aktīvu atlikumus;¹

¹ Pārējos aktīvos ietilpst šādi bilances posteņi: tukšā tara, mazvērtīgais inventārs un speciālie tēriņi, saimniecības materiāli, nākamā perioda izmaksas, debitoru parādi, norēķina personas.

2) apgrozības līdzekļu ieguldījumus kapitalā celtniecībā rajona patērētāju biedrību savienības attiecīgam ceturksnim atļauto sumu robežās;

3) maksājumus ilgtermiņa aizņēmumu dzēšanai attiecīgajā ceturksnī;

4) ieguldījumus tādā lauku palīgsaimniecībā, kas nav izdalīta uz patstāvīgu bilanci.

Šāda aprēķina rezultātā dabūsim preču, izejvielu un materiālu atlikumos ieguldīto pašu līdzekļu un stabilo pasīvu sumu. Aprēķinot šo sumu procentos pret preču, izejvielu un materiālu faktiskajiem atlikumiem, kas skaitās ceturkšņa sākuma bilanci, dabūsim pašu līdzekļu un stabilo pasīvu daļējās līdzdalības procentu, samaksājot par precēm, izejvielām un materiāliem.

Bet, ja preču, izejvielu un materiālu faktiskie atlikumi lielāki par plānotajiem, tad pašu līdzekļu un stabilo pasīvu procentu aprēķina no mazākas sumas, šajā gadījumā no plānotajiem atlikumiem.

Lai pareizi noteiktu pašu līdzekļu apmēru preču, izejvielu un materiālu samaksai (daļējo līdzdalību), valdība atļāvusi Valsts bankai nerealus iztrūkumu parādus, kas ir patērētāju kooperācijas organizāciju bilanci uz 1950. gada 1. jūliju, gada laikā (līdz 1951. gada 1. jūlijam) apgrozības līdzekļu aprēķinos neietilpināt.

Pēc Centralās patērētāju biedrību savienības norādījuma šādus nerealus parādus uzskaita īpašā kontā bilances iedaļā «Norēķini un tiem pielīdzinātie posteņi». Tāpēc, aprēķinot daļējās līdzdalības procentu, šie nerealie parādi jāsedz ar pašu līdzekļiem. Tas nozīmē, ka par nerealu parādu sumu, kas atklāta uz 1950. gada 1. jūliju, Valsts banka līdz 1951. gada 1. jūlijam samazinās lauku patērētāju biedrības līdzekļu līdzdalību preču samaksā un attiecīgi palielinās kreditus.

Gada laikā, t. i. līdz 1951. gada 1. jūlijam, nerealie izšķērdējumu parādi katrai organizācijai jāsedz ar virsplāna peļņu. Valdības lēmuma izpildīšana šajā daļā prasa, lai lauku patērētāju biedrības valde nekavējoties veiktu attiecīgus pasākumus, kas nodrošinātu virsplāna peļņas iegūšanu, uz kuras rēķina līdz 1951. gada 1. jūlijam varētu norakstīt nerealos parādus.

Pašu līdzekļu un stabilo pasīvu daļējās līdzdalības aprēķināšanu parādīsīm šādā piemērā (skaitļi ņemti nosacīti).

Lauku patērētāju biedrības plāna uzdevumi ceturksnim
(tūkst. rbļ.)

№ p. k.	Aproziijums	Pārdošanas cenā		Fakturas cenā	
		ceturksnī	dienā	ceturksnī	dienā
1.	Preču pārdevumu aproziijums bez ceptās maizes	600,0	6,6 (noap.)	540,0	6,0
2.	Maizes aproziijums	100,0	1,1 (noap.)	92,0	1,0 (noap.)
3.	Ēdnīcas aproziijums	120,0	1,3 (noap.)	104,0	1,1 (noap.)
4.	Miltu un palīgmateriālu patē- riņš ceptuvē	—	—	108,0	1,2

Rajona patērētāju biedrību savienība lauku patērētāju biedrībai noteikusi plānoto aproziības ātrumu dienās: a) precēm bez ceptās maizes — 40 dienas; b) ceptai maizei — 1 dienu; c) izejvielām un materiāliem sabiedriskā ēdināšanā — 8 dienas; d) izejvielām un materiāliem maizes ceptuvei — 10 dienas; e) naudas līdzekļiem — 3 dienas; f) pārējiem aktīviem — 2 dienas. Plānojamā ceturksnī paredzēts ieguldīt atļauto sumu robežās kapitālā celtniecībā pašu līdzekļus — 8 tūkst. rbļ., un bez tam šajā ceturksnī lauku patērētāju biedrībai jādzēš rajona patērētāju biedrību savienības ilgtermiņa aizdevums 6 tūkst. rbļ. apmērā.

Pārskata bilance ceturkšņa sākumā (pēc grupām)

Aktīvs		Pasīvs	
1. Pamatlīdzekļi un atdalītie līdzekļi (ārpus aproziības esošie aktīvi)	24,0	1. Pašu līdzekļi	114,0
2. Naudas līdzekļi	18,0	2. Stabīlie pasīvi	9,0
3. Pārējie aktīvi	30,0	3. Valsts bankas kredīti preču aproziijumam	210,0
4. Preces, izejvielas un materiāli	265,0	4. Pārējie kredīti	20,0
5. Specialās kreditēšanas objekti	30,0	5. Norēķini un tiem pie- līdzinātie posteņi	35,0
6. Norēķini un tiem pielīdzinātie posteņi	25,0	6. Kapitālo ieguldījumu finansēšanas avoti	42,0
7. Kapitalais remonts un celtnie- cība	38,0		
Bilance	430,0	Bilance	430,0

Preču, izejvielu un materiālu, naudas līdzekļu un pārējo aktīvu plānotos atlikumus aprēķina, reizīnot vienas dienas aproziijumu ar plānotā aproziības ātruma normām (sk. tabulu 10. lpp.).

Pašu līdzekļu un stabīlo pasīvu daļējās līdzdalības aprēķīns preču, izejvielu un materiālu samaksai:

1. Pašu līdzekļi un stabili pasivi apgrozībā:
 $(114,0 + 9,0) - 24 = 99,0$ tūkst. rbļ.

2. Preču, izejvielu un materiālu atlikumos ieguldītie pašu līdzekļi:

$99,0 - (27,0 + 18,0 + 8,0 + 6,0) = 40,0$ tūkst. rbļ.

Preču, izejvielu un materiālu atlikumi fakturas vērtībā:

$(240,0 + 1,0 + 8,8 + 12,0) = 261,8$ tūkst. rbļ.

Nē p. k.	Saimnieciskās darbības nozaru nosaukumi	Vienas dienas apgrozījums fakturas vērtībā (tūkst. rbļ.) ¹	Apgrozības ātruma normatīvs dienās	Plānoto atlikumu summa (tūkst. rbļ.)
1.	Tirdzniecība			
	Preces bez ceptās maizes . . .	6,0	40,0	240,0
	Maize	1,0	1,0	1,0
	K o p ā . . .	—	—	241,0
2.	Sabiedriskā ēdināšana			
	Preces, izejvielas un materiāli .	1,1	8	8,8
3.	Maizes cepšana	1,2	10	12,0
	K o p ā p r e č ū , i z e j v i e l u u n m a t e r i ā l u p l ā n o t i e a t l i k u m i . . .	—	—	261,8
4.	Naudas līdzekļi	9,0	3	27,0
5.	Pārējie aktīvi	9,0	2	18,0
	P a v i s a m . . .	—	—	306,8

Pašu līdzekļu un stabilo pasīvu daļējās līdzdalības procents pret plānotajiem preču, izejvielu un materiālu atlikumiem, cik tāl tie ir mazāki par faktiskajiem (sk. bilanci 9. lpp.), būs:

$$\frac{40,0 \times 100}{261,8} = 15\% \text{ (noapaļots).}$$

Tātad, ja ir šādi noteikumi, lauku patērētāju biedrība katru reizi, samaksājot preču dokumentus, saņems no Valsts bankas kredītu 85% apmērā (100—15).

Iepriekš norādītā veidā aprēķināto pašu līdzekļu daļējo

¹ Lai aprēķinātu naudas līdzekļu un pārējo aktīvu plānoto atlikumu, ņem apgrozījumu pārdošanas vērtībā. Pie tam maizes ceptuves apgrozījumu nepieskaita, jo maizes realizācija uzskaitīta tirdzniecības apgrozījumā.

līdzdalību var samazināt par 2—5% tādā gadījumā, kad lauku patērētāju biedrība (ciema veikals) daļu tirdzniecībai un ēdnīcai paredzēto preču samaksā skaidrā naudā no dienas ieņēmumiem Valsts bankas atļauto sumu robežās.

KĀ APRĒKINA VIDĒJO KREDITA TERMIŅU

Kredīta ilgums līdzinās lauku patērētāju biedrībai noteiktam preču, izejvielu un materialu plānotam apgrozības ātrumam. Ciktāl preču apgrozījumam, sabiedriskai ēdināšanai, maizes cepšanai un pārējām darbības nozarēm nosaka dažādu apgrozības ātrumu, tad kredīta saņemšanai Valsts bankā visām darbības nozarēm aprēķina vidējo kredīta termiņu. Preču, izejvielu un materialu plānotā apgrozības ātruma vidējo ilgumu vai vidējo kredīta termiņu dabū, dalot preču, izejvielu un materialu plānoto atlikumu sumu ar vienas dienas apgrozījumu.

Plānotie atlikumi un apgrozījums jāņem vienādā novērtējumā (pašizmaksā, fakturas vai pārdošanas vērtībā). Vienas dienas apgrozījuma sumā maizes ceptuves apgrozījumu neietilpina, jo maizes ceptuves produkciju uzskaita preču pārdevumu apgrozījumā.

Uz minētā piemēra datu pamata (sk. 10. lpp.) vidējais apgrozības ātruma ilgums vai vidējais kredīta termiņš būs:

a) vienas dienas apgrozījums $(6,0 + 1,0 + 1,1) = 8,1$;

b) vidējais kredīta termiņš $= 261,8 : 8,1 = 32$ dienas (noap.).

Tajā gadījumā, ja lauku patērētāju biedrības faktiskais apgrozības ātrums lielāks par plānoto, Valsts banka var saīsināt agrāk aprēķināto kredīta termiņu.

Tādā gadījumā kredītešanas termiņu nosaka 2—3 dienas garāku par faktisko apgrozības ātrumu ar nolūku, lai lauku patērētāju biedrība varētu uzkrāt preču atlikumus līdz plānotajām normām. Samērā ar preču krājumu uzkrāšanos līdz plānotajām normām kredīta ilgums attiecīgi jāpagarina līdz plānā noteiktajai apgrozības ātruma normai.

Tā, piemēram, lauku patērētāju biedrības plānā noteiktā apgrozības ātruma normā — 32 dienas, bet faktiskais apgrozības ātrums pēc pārskata datiem pēdējos 2—3 mēnešos bijis 25 dienas. Šajā gadījumā bankai ir tiesība noteikt kredīta termiņu turpmākam laikam 27—28 dienu apmērā; ja turpmākā gaitā

konstatēs, ka faktiskais apgrozības ātrums samazinājies, tad bankai jāpagarina kredita termiņi, bet ne vairāk par plānoto apgrozības ātruma normu.

VALSTS BANKAS KREDITU SAŅEMŠANAS UN DZĒŠANAS KĀRTĪBA

Uz 15 dienām Valsts banka piešķir kreditus visu lauku patērētāju biedrības akceptēto¹ maksājumu pieprasījumu samaksai. Reizi 15 dienās (lauku patērētāju biedrībai noteiktajā dienā) lauku patērētāju biedrības priekšsēdētājam un rēķinvedim jānoformē ar terminētiem saistības rakstiem 15 dienu laikā saņemtie krediti. Lauku patērētāju biedrība parasti norēķinās par precēm ar savu rajona patērētāju biedrību savienību un pārējiem piegādātājiem, ko apkalpo tā pati Valsts bankas nodaļa, ar akceptētiem maksājumu pieprasījumiem tajā dienā, kad tās uzrāda Valsts bankai samaksai.

Maksājumu pieprasījumi, ko uzrāda samaksai, var būt pēc lauku patērētāju biedrības pilnvaras tās pilnvarnieka akceptēti.

Visi preču pārdevumu un citu operāciju ieņēmumi pilnībā nonāk lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā. No šī konta, samaksājot katru preču dokumentu, noraksta līdzekļus daļējai līdzdalībai pēc noteiktā procenta, bet dokumenta pārējo daļu samaksā ar Valsts bankas kreditiem.

Aizdevumu parādus Valsts bankai arī atmaksā no norēķinu konta tajā dienā, kad iestājas maksājuma termiņš.

P i e m ē r s. Lauku patērētāju biedrību kredītē ar 20% pašu līdzekļu un stabilo pasīvu daļēju līdzdalību precēs, izejvielās un materialos. Līdzekļu brīvais atlikums norēķinu kontā 8,0 tūkst. rbļ. Lauku patērētāju biedrība no rajona patērētāju biedrību savienības nopirkusi preces par 30,0 tūkst. rbļ. un par šo summu akceptējusi maksājumu pieprasījumu. Rajona patērētāju biedrību savienība šo maksājumu pieprasījumu līdz operāciju dienas beigām iesniegusi Valsts bankā samaksai. Šajā pašā dienā tas jāsamaksā: ar pašu līdzekļu daļējo līdzdalību, ko noraksta no lauku patērētāju biedrības norēķinu konta, 6,0 tūkst. rbļ. (20% no 30,0 tūkst. rbļ.) un ar Valsts bankas aizdevumu 30,0 — 6,0 = 24,0 tūkst. rbļ.

Ja lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā trūkst līdzekļu

¹ Akcepts — pircēja piekrišana samaksāt piegādātāja maksājumu pieprasījumu par precēm.

visas daļējās līdzdalības samaksai, maksājumu pieprasījumu par precēm samaksā daļēji, t. i. tādu daļu, kādu nodrošina norēķinu kontā esošie līdzekļi.

Piemērs. Brīvais līdzekļu atlikums lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā ir 4000 rbļ. Par nopirktajām precēm lauku patērētāju biedrība akceptējusi maksājumu pieprasījumu 25 000 rbļ. apmērā. Lai maksājumu pieprasījumu samaksātu, lauku patērētāju biedrībai norēķinu kontā jābūt brīvam līdzekļu atlikumam 5000 rbļ. (20% no 25 000 rbļ.). Bet faktiski līdzekļu atlikums ir 4000 rbļ. Šajā gadījumā Valsts banka maksājumu pieprasījumu samaksās daļēji tādā sumā, no kuras 20% būs 4000 rbļ. Lai uzzinātu, kāda daļa no maksājuma pieprasījuma tiks samaksāta, ja norēķinu kontā ir minētais līdzekļu atlikums (4000 rbļ.), tad jāuzzina, kādai sumai līdzināsies pašu līdzekļu 1%, — $4000 : 20 = 200$ rbļ., bet pēc tam dabūtā suma jāreizina ar 100 (20% daļējā līdzdalība un 80% Valsts bankas krediti).

Mūsu piemērā daļējā samaksa līdzināsies 20 000 rbļ.

$$\left(\frac{4\,000 \times 100}{20} \right).$$

Pārējo sumu 5000 rbļ. ($25\,000 - 20\,000 = 5000$) samaksās, kad norēķinu kontā ienāks vajadzīgie līdzekļi 1000 rbļ. apmērā

$$\frac{5\,000 \times 20}{100} = 1000 \text{ rbļ.}$$

Nesamaksāto sumu 5000 rbļ. Valsts banka novirza t. s. 2. kartotekā, kurā glabājas termiņā nesamaksātie preču maksājumu dokumenti.

Par katru nokavētās samaksas dienu no katra maksājuma dokumenta Valsts banka iekasē no lauku patērētāju biedrības piegādātāja labā soda naudu 0,05% apmērā,¹ kas pēc būtības ir 18% gadā, tad, kad Valsts bankai par kredīta lietošanu maksā 4% gadā, bet par laikā nesamaksātiem kredītiem — 6%.

NORĒĶINĀŠANĀS KĀRTĪBA AR CITPILSĒTU PIEGĀDĀTĀJIEM

Ja lauku patērētāju biedrība pērk preces nevis savā rajonā, bet no citpilsētu piegādātājiem, tad ar šiem piegādātājiem norēķinās pēc akcepta vai akreditīvu norēķinu veida.

Norēķinoties pēc akcepta veida, par precēm samaksā tikai

¹ Ja 0,05% pēc dokumenta sastādīs par 10 rbļ. mazāku sumu, tad tādā gadījumā pēc katra dokumenta iekasē 10 rbļ.

tad, kad ir maksātāja piekrišana. Šo norēķinu veidu var lietot visi norēķinu un tekošo kontu īpašnieki. Pie mums lietojamo akcepta veidu sauc par negatīvo. Šādu nosaukumu tas ieguvis tādēļ, ka pircējam jāziņo bankai tikai tad, kad tas atsakās samaksāt maksājuma dokumentu, un, ja paziņojums nav ienācis, tad pieņem, ka pircējs piekritis samaksai.

Norēķinoties ar akcepta veidu, lauku patērētāju biedrībai piešķir vajadzīgo laiku, kurā tā varētu paziņot Valsts bankai savu atteikšanos samaksāt preču dokumentu.

Sakarā ar to, ka lauku patērētāju biedrības parasti neatrodas ar Valsts banku vienā apdzīvotā punktā, maksājumu pieprasījumu akcepta termiņš tām noteikts 4 dienas, skaitot no dienas, kad Valsts bankas nodaļa saņemusi maksājuma pieprasījumu (saņemšanas dienu neskaitot). Ja lauku patērētāju biedrība no Valsts bankas nodaļas atrodas ļoti tālu, Valsts bankas apgabala kantoris akcepta termiņu var pagarināt līdz 8 dienām. Ja noteiktā laikā (4 vai 8 dienās) atteikšanās no akcepta nav saņemta, maksājuma pieprasījumu uzskata par akceptētu — tas jāsamaksā.

Pēc akcepta termiņa notecēšanas lauku patērētāju biedrībai piešķir piegādātājiem izdarāmo maksājumu pagarinājumu 6 vai 2 dienas atkarībā no noteiktā akcepta termiņa. Akceptētos maksājumu pieprasījumus samaksā 10 dienu laikā no to saņemšanas dienas Valsts bankā. Piemēram, maksājumu pieprasījumi, kas saņemti Valsts bankā 1. septembrī, jāsamaksā 11. septembrī. Par tādām precēm kā degvīnu, degvīna izstrādājumiem, labības produktiem, naftas produktiem un kokmateriāliem jāmaksā tūlīt pēc akcepta termiņa notecēšanas, jo par šīm precēm pēc akcepta netiek dots maksājuma pagarinājums. Ja līdzekļu trūkst, lai samaksātu visus maksājumu pieprasījumus, kam iestāties termiņš, tad par šīm precēm samaksā vispirms. Tie maksājumu pieprasījumi, kas nav samaksāti termiņā, iegūst izpilddokumenta spēku un tiek samaksāti, ievērojot kārtu, līdzekļiem ieplūstot maksātāja kontā — iekasējot soda naudu par katru nokavētu dienu 0,05% apmērā no maksājuma dokumenta sumas, bet ne mazāk par 10 rubļ.

Kādos gadījumos var atteikties no akcepta

Lauku patērētāju biedrība var pilnīgi atteikties no maksājuma pieprasījuma akcepta (noteiktā laikā — 4 vai 8 dienās), ja preču dokumentā, kas uzrādīts samaksai, skaitās preces, kas

nav pasūtītas, vai kad samaksai iesniegts tāds dokuments, kas jau agrāk samaksāts.

Lauku patērētāju biedrība var izdarīt daļēju akceptu, ja piegādātājs:

1) nosūtījis vienā partijā ar pasūtītām precēm preces, kas nav pasūtītas;

2) aprēķinājis augstākas cenas, nekā paredzēts līgumā vai cenrādī, kā arī pārkāpis tirdzniecības atlaides normas;

3) nav ievērojis preču izsūtīšanas termiņus un normas (piemēram, 15 dienu normas vietā izsūtīta mēneša norma);

4) pieļāvis aritmetiskas kļūdas maksājuma pieprasījumā, un sakarā ar to samaksai uzrādīta palielināta suma.

Ja nopirktās preces lauku patērētāju biedrība saņēmusi līdz akcepta termiņam un tās izrādījušās sliktas, tad lauku patērētāju biedrībai ir tiesība atteikties no akcepta pilnīgi vai daļēji. Te jāatsaucas uz aktu, kas sastādīts, piedaloties Valsts kvalitātes inspekcijas pārstāvim.

Akcepta atteikums jāpieteic rakstiski, norādot atteikuma iemeslus.

Preces, par kurām pieteikts akcepta atteikums, nonāk pircēja atbildīgajā glabāšanā. Sajā gadījumā pircējam jāgaida piegādātāja norādījums par to, ko darīt ar šīm precēm, — pāradresēt tās citam pircējam vai pārdot uz vietas ar tādiem noteikumiem, kas pircējam pieņemami.

To preču saglabāšanu, par kurām pieteikts akcepta atteikums, kontrolē Valsts banka. Ja pircējs pieļāvis šo preču pārdošanu, nesamaksājot par tām, tad tas maksā naudas sodu piegādātājam 5% apmērā no pārdoto preču vērtības, bet personas, kas preces nelikumīgi pārdevušas, tiek sauktas pie kriminalatbildības.

Ja turpretim pircējs atteicies no maksājuma pieprasījuma akcepta par tādām precēm, kas ātri bojājas, tad viņam jālieto visi līdzekļi, lai šī krava neietu bojā, jāpārdod tā vairumā vai mazumā uz piegādātāja rēķina. Sumas, kas ieņemtas pārdošanā, pārskaita tā bankas filiāle, kas apkalpo pircēju, tieši piegādātāja kontā, neskarot pircēja kontu.

Norēķini ar akreditīvu

Akreditīvs ir uzdevums, ko pircējs dod Valsts bankai, samaksāt piegādātājam tā atrašanās vietā pērkamo preču vērtību ar noteikumu, ka piegādātājam jāizpilda visas prasības, kas

uzrādītas pircēja akreditīva pieteikumā. Akreditīva norēķinu veidu lieto šādos gadījumos: a) norēķinoties ar tādām organizācijām un uzņēmumiem, kam noteikts šāds norēķinu veids; b) norēķinoties ar nekārtīgiem maksātājiem, kas pieļauj maksājumu kavējumus; c) norēķinoties par vienreizējiem darījumiem, galvenokārt tādos gadījumos, kad piegādātājam nav zināma pircēja maksātspēja.

Akreditīvs ir tāds citpilsētu norēķinu veids, pēc kura samaksu par precēm izdara caur banku piegādātāja atrašanās vietā un bankas kontrolē. Tā Valsts bankas nodaļa, kas apkalpo piegādātāju, samaksā piegādātāja iesniegtos preču dokumentus tikai tad, ja piegādātājs izpildījis visus noteikumus, ko pircējs izteicis akreditīva pieteikumā.

Akreditīvu atver uz piegādātāja vārda parasti sumā, kas nav mazāka par 1000 rbļ. Tomēr lauku patērētāju biedrībām noteikta samazināta suma; tām atļauts atvērt akreditīvus, sākot ar 250 rbļ.

Akreditīvu var atvērt pa telegrafu (uz piegādātāja rēķina) un pa pastu; akreditīva derīguma ilgums noteikts 25 dienas, bet atkarībā no preču piegādes noteikumiem to var pagarināt līdz 45 dienām. Akreditīva termiņa pagarinājums parasti nepieciešams preču masveida piegādēs, kad preču iekraušana saistīta ar vagonu padošanu un produkcijas pievešanu no attāliem punktiem.

Akreditīva atvēršanai Valsts banka piešķir kreditus, bet parasti tikai tajos gadījumos, kad iepirkās preces tiks nekavējoši nosūtītas.

Šajā gadījumā piegādātājam, iesniedzot samaksai maksājumu pieprasījumu, jāuzrāda bankai dzelzceļa vai ūdensceļa transporta preču zīme, pierādot ar to, ka iepirkās preces jau nosūtītas pircējam.

TIRDZNIECĪBAS IEŅĒMUMU SAVĀKŠANAS UN NODOŠANAS KĀRTĪBA VALSTS BANKAI

Lai lauku patērētāju biedrība normali strādātu, izšķiroša nozīme ir, lai tā laikā un kārtīgi norēķinātos ar Valsts banku par kredītiem un ar piegādātājiem par precēm. To var panākt, ievērojot stingrus termiņus lauku patērētāju biedrību tirdzniecības uzņēmumu ieņēmumu nodošanai Valsts bankas kasēm, kā arī palielinot visu apgrozības līdzekļu apgrozības ātrumu.

Lauku patērētāju biedrības valdei sistematiski jāseko, lai tiktu ievērotas preču-materialo un naudas līdzekļu plānotās apgrozības ātruma normas. Tai jāpatur vērā, ka, apgrozības ātrumam palielinoties, vajag mazāk līdzekļu un ka šādā gadījumā samazinās vajadzība pēc Valsts bankas kredītiem un tos var novirzīt citām tautas saimniecības vajadzībām.

Atbilstoši noteiktai kārtībai lauku patērētāju biedrībai jānodod tirdzniecības ieņēmumi, savāktās paju iemaksas un citi naudas ieņēmumi vai nu tieši norēķinu kontā Valsts bankā, vai arī pārvedot tos pa pastu.¹

Par ieņēmumu nodošanas termiņu neievērošanu Valsts bankai atbild lauku patērētāju biedrības valdes priekšsēdētājs un grāmatvedis. Personas, kuras vainīgas nesavlaicīgā un nepilnīgā ieņēmumu nodošanā Valsts bankas kasēs, tiek sauktas pie kriminālatbildības.

Lauku patērētāju biedrības valdei jāseko, lai pasts savlaicīgi nogādātu pārvedumus un lai Valsts banka savlaicīgi ieskaitītu naudu lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā. Ieņēmumi, kas ienāk Valsts bankā 2¹/₂ stundas pirms darba dienas beigām, jāieskaita lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā tajā pašā dienā; ieņēmumi, kas kasēs ienāk vēlāk, jāieskaita lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā ne vēlāk kā plkst. 12 nākamā dienā. Ja lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā nauda nav laikā ieskaitīta Valsts bankas vainas dēļ, pēdējā maksā lauku patērētāju biedrībai soda naudu 0,1% apmērā no saņemtās sumas par katru kavējuma dienu.

Tirdzniecības uzņēmumiem un sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumiem atļauts no ieņēmumiem segt izmaksas, bet ne vairāk par šādām normām procentos no to tirdzniecības apgrozījuma mēnesī:

- a) uzņēmumiem, kas tirgojas ar rūpniecības precēm pilsētās un lauku apvidos, — 2,5%;
- b) uzņēmumiem, kas tirgojas ar pārtikas precēm pilsētās, — 3%;
- c) pārtikas un jauktas tirdzniecības uzņēmumiem lauku apvidos — līdz 7%;
- d) sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumiem pilsētās; dzelzceļa un ūdensceļa transporta bufetēm un restoraniem — līdz 11%;

¹ Pašreiz pasta tarifs naudas līdzekļu pārvešanai ir 2 rbl. no pārve-damo līdzekļu 1000 rbl.

e) lauku sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumiem — līdz 8,5%.

Šīs maksimālās ieņēmumu izlietošanas normas Valsts bankai ir tiesība palielināt tiem uzņēmumiem, kas atrodas Galējo Ziemeļu un Galējo Ziemeļu rajoniem pielīdzinātos attālajos apvidos, Kazachijas PSR, Kirgizijas PSR, Tadžikijas PSR un Turkmenijas PSR kalnu rajonos, kuriem ir lielas plānotās izmaksas.

Bez tam lauku patērētāju biedrībai dotas tiesības līdz 30% no ieņēmumiem izlietot to lauksaimniecības preču samaksai, kuras iepērk par maksimālām iepirkuma cenām.

Lauku patērētāju biedrības valdei un revīzijas komisijai pastāvīgi jāraugās, lai uzņēmumi savlaicīgi un pilnīgi nodotu Valsts bankas kasei tirdzniecības ieņēmumus un citus naudas ieņēmumus.

KREDITU SAŅEMŠANAS KĀRTĪBA PRET IEŅĒMUMIEM CELĀ

Tajos gadījumos, kad tirdzniecības ieņēmumi, ko nodod pasta nodaļai vai lauku pastam, aizkavējušies ceļā ilgāk par noteikto normālo laiku, Valsts banka piešķir organizācijām aizdevumus uz laiku līdz 5 dienām. Ja šajā laikā ieņēmumi nav saņemti, piešķirto aizdevumu var pagarināt vēl par 5 dienām.

Lai saņemtu aizdevumu, lauku patērētāju biedrībai jāiesniedz bankas filiālei pieprasījums, norādot tajā to kvīšu summas, datumus un numurus, pēc kurām ieņēmumu ienākšana Valsts bankā aizkavējušies ilgāk par normālo laiku.

Pieprasījumam pievieno oriģinālvītis par ieņēmumu nodošanu, kuras pēc to pārbaudes tiek izsniegtas attiecīgai organizācijai atpakaļ.

VALSTS BANKĀ SAŅEMTO AIZŅĒMUMU NOFORMĒŠANAS KĀRTĪBA AR SAISTĪBAS RAKSTIEM

Kā jau minēts iepriekš, Valsts banka 15 dienu laikā samaksā akceptētos maksājumu pieprasījumus par precēm, ko lauku patērētāju biedrība pirkusi uz pašu līdzekļu daļējās līdzdalības un bankas kredīta rēķina.

Bet saņemto aizņēmumu noformēšanu ar saistības rakstiem

izdara reizi 15 dienās, dienā, ko nosacījusi Valsts banka saziņā ar lauku patērētāju biedrību.

Ļoti svarīgi ir pareizi noteikt no Valsts bankas saņemto aizņēmumu maksājumu lielumu un termiņus. Valsts bankai izdarāmo maksājumu nepareizs sadalījums rada lielas finansialas grūtības pat finansialā ziņā stiprām lauku patērētāju biedrībām.

Lai izvairītos no maksājumu kavējumiem Valsts bankai un piegādātājiem, maksājumi par jaunsaņemtiem aizņēmumiem jāizkārto, ņemot vērā ieņēmumu un citu naudas saņēmumu ieskaitīšanu lauku patērētāju biedrības noreķīnu kontā, kā arī jāņem vērā maksājumi Valsts bankai par agrāk saņemtajiem aizņēmumiem.

Ja kādā datumā iekrīt liela maksājumu suma, tad vienai maksājumu daļai termiņi jāsaīsina, bet otrai daļai jāpagarina, bet tā, lai vidējais kredita termiņš būtu saglabāts.

Pieņemsim, ka 3. maijā lauku patērētāju biedrība saņēma Valsts bankā kreditu 60,0 tūkst. rbļ. apmērā uz 32 dienām (32 dienas — tas ir vidējais plānotais preču, izejvielu un materiālu apgrozības ātrums, ko lauku patērētāju biedrībai noteikusi rajona patērētāju biedrību savienība); ja lauku patērētāju biedrība, kredita termiņam iestājoties, maksātu visu sumu vienā dienā, tad tai šis parāds Valsts bankai jādzēš 4. jūnijā (3 + 32 — 31).

Ja turpretim šajā dienā lauku patērētāju biedrība nevar norēķināties ar Valsts banku, tad tai dotas tiesības parāda daļu, pieņemsim, 10 tūkst. rbļ. samaksāt 5 dienas agrāk par 4. jūniju, 40 tūkst. rbļ. samaksāt 4. jūnijā un 10 tūkst. rbļ. 5 dienas pēc 4. jūnija.

Tādā stāvoklī lauku patērētāju biedrība lietos kreditu vidēji 32 dienas.

Kā jau iepriekš minēts, lauku patērētāju biedrība var izkārtot maksājumus dažādās sumās un dažādās termiņos agrāk vai vēlāk par maksājuma galējo termiņu (mūsu piemērā maksājuma galējais termiņš ir 4. jūnijs).

Lai pareizi sakārtotu jaunsaņemto aizņēmumu maksājumus, nepieļaujot pie tam lauku patērētāju biedrībai apstiprinātā vidējā termiņa nepilnīgu izlietošanu vai pārsniegšanu, lieto tā saucamās aizņēmuma dienas, kuras aprēķina, reizinot saņemto kredita sumu ar lietošanas ilgumu.

Piemēram, lauku patērētāju biedrība saņēma aizņēmumu 20,0 tūkst. rbļ uz 32 dienām; šajā gadījumā aizņēmuma dienu

skaits ir $20,0 \times 32 = 640$. Šis aizņēmuma dienas ir kontroles lielums, ko lieto maksājumu kalendārā plāna sastādīšanai. Valsts bankai izdarāmo maksājumu kalendārā plāna sastādīšanas kārtību apskatīsim šādā piemērā.

P i e m ē r s. Lauku patērētāju biedrība saņēmusi 4. septembrī aizņēmumu 20,0 tūkst. rbļ. uz 24 dienām. Šis aizņēmums jādzēš 28. septembrī.

Sakarā ar to, ka uz datumiem līdz 28. septembrim Valsts bankai jau doti saistības raksti par agrāk saņemtajiem aizņēmumiem, tad nevar izsniegt saistības rakstu visas jaunsaņemtā aizņēmuma sumas dzēšanai 28. septembrī, jo tirdzniecības ieņēmumu un citu līdzekļu ienākšana nenodrošina termiņā visa parāda segšanu Valsts bankai.

Nosakot jaunsaņemto aizņēmumu dzēšanas sumu un termiņu, rūpīgi jāskatīta visi naudas ieņēmumi lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā (tirdzniecības ieņēmumi, paju īpašnieku paju iemaksas un iestāšanās naudas, līdzekļu saņemšana no debitoriem, realizējot sīko un nevajadzīgo inventaru un mantu u. tml.), ņemot vērā līdz ar to maksājumus Valsts bankai par agrāk izsniegtajiem saistības rakstiem.

Lai lauku patērētāju biedrība, izkārtējot saņemto aizņēmumu maksājumus Valsts bankai, nepārkāptu vidējā kredīta termiņu (šajā gadījumā kredīta termiņš ir 24 dienas), lietojot aizņēmuma dienas, sastāda šādu aprēķinu:

Projektārā maksājuma summa	Pēc cik dienām samaksā aizņēmumu pēc tā saņemšanas (—————)	Maksājuma datums	Aizņēmuma dienu skaits
4 000 rbļ.	12	16. septembrī	48 000
8 000 rbļ.	20	24. septembrī	160 000
8 000 rbļ.	34	7. oktobrī	272 000
20 000 rbļ.	Vidēji pēc 24 dienām		480 000

Kā redzam, tā sakārtojot maksājumus, lauku patērētāju biedrība pilnīgi izlieto tai noteikto vidējo kredīta ilgumu:

$$480\,000 : 20\,000 = 24 \text{ dienas.}$$

Tādējādi daļu maksājumu ($4000 + 8000$) lauku patērētāju biedrība izdarīs agrāk par noteikto termiņu, t. i. līdz 28. sep-

tembrim, bet otru daļu (8000 rbļ.) — pēc 34 dienām, t. i. 7. oktobrī. Jo vairāk paredz maksājumu pirms termiņa (mūsu piemērā 28. septembra), jo garāku var noteikt pārējās aizņēmuma daļas samaksas termiņu.

Kādos gadījumos Valsts banka pārtrauc lauku patērētāju biedrību kredītēšanu

Kreditus piešķirot, Valsts banka kontrolē lauku patērētāju biedrības darbību. Tādām lauku patērētāju biedrībām, kas strādā slikti, pieļauj zaudējumus, pārskata iesniegšanas kavējumus u. tml., Valsts bankā pārtrauc kredītu piešķiršanu līdz laikam, kamēr trūkumi darbā nav novērsti.

Valsts banka parasti pārtrauc kredītu izsniegšanu lauku patērētāju biedrībai šādos gadījumos:

1. Lauku patērētāju biedrību, kas noslēgusi ceturksni ar zaudējumu, Valsts banka brīdina: ja mēneša laikā strādās atkal ar zaudējumiem, kredītēšanu pārtrauks, līdz kamēr tiks iesniegta bilance ar peļņu.

2. Tādu lauku patērētāju biedrību, kas pieļāvusi pašas apgrozības līdzekļu samazināšanos, kā rezultātā izjaukta daļējā līdzdalība (15%) preču, izejvielu un materialu samaksā, Valsts banka brīdina, ka tai pašas apgrozības līdzekļi jāpapildina divu mēnešu laikā. Ja no brīdinājuma saņemšanas dienas divu mēnešu laikā no apgrozības izņemtos līdzekļus neatjaunos, — kredītēšanu pārtrauks.

3. Ja noteiktajā termiņā Valsts bankai netiek iesniegta bilance, Valsts banka brīdina lauku patērētāju biedrību, ka kredītēšana tiks pārtraukta, ja bilanci neiesniegs 10 dienu laikā pēc brīdinājuma.

4. Ja lauku patērētāju biedrība savlaicīgi nedzēs aizņēmumu parādu Valsts bankai, tās kredītēšanu pārtrauc līdz nokavēto parādu samaksai.

5. Ja lauku patērētāju biedrības pārstāvji bez attaisnojošiem iemesliem neierodas noteiktajā dienā Valsts bankā, lai noformētu 15 dienu laikā saņemtos aizņēmumus, Valsts banka pārtrauc kredītu piešķiršanu.

Līdz ar to Valsts banka vēš pret lauku patērētāju biedrību citas kredīta sankcijas, samazinot kredītus par neejošo, iegulējušo, izbrāķēto preču vērtību sumu.

Zinot, kādos gadījumos Valsts banka pārtrauc kredīšanu, lauku patērētāju biedrības valdei stingri un nepārtraukti jāseko pašas apgrozības līdzekļu stāvoklim, peļņas un paju uzkrāšanas plāna izpildīšanai, uzskaites stāvoklim, lai tirdzniecības tīklā neiekļūtu neejošas, iegulējušās un brāķa preces, lai tiktu piedzīti debitoru parādi, ieskaitot izšķērdējumu un izlaupījumu parādus, lai nepieļautu jaunu parādu rašanos, lai paātrinātu visu apgrozības līdzekļu apgrozības ātrumu un izpildītu pārējos saimniecības un finanšu plāna rādītājus.

Tikai ievērojot iepriekš minētos noteikumus, lauku patērētāju biedrības valde varēs savlaicīgi norēķināties ar Valsts banku par aizņēmumiem un piegādātājiem par precēm un līdz ar to ietaupīs piegādātājiem maksājamās lielās soda naudas un naudas sodus par preču nesavlaicīgu samaksu (18% gadā) un par nokavētiem aizņēmumiem Valsts bankai (4% vietā 6% gadā par terminētiem aizņēmumiem).

KĀ PĀRBAUDA, VAI LAUKU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBAS PARĀDI VALSTS BANKAI IR NODROŠINĀTI

Pēc mēneša, ceturkšņa un gada pārskatiem Valsts banka pārbauda, vai parādi par aizdevumiem, kas piešķirti lauku patērētāju biedrībai preču, izejvielu un materiālu samaksai, ir nodrošināti. Tā konstatē, vai pēc bilances izsniegtie aizdevumi pilnībā nodrošināti ar preču-materialām vērtībām, pret kurām krediti piešķirti.

Ja lauku patērētāju biedrības valde daļu līdzekļu no to preču pārdošanas, kas savā laikā samaksātas (kādā to daļā) ar Valsts bankas kredītiem, ieguldīs debitoru parādos, pieļaus izšķērdējumus un izlaupījumus, kā arī ieguldījumus ārpusplāna kapitalā celtniecībā, tad krediti pārsniegs preču, izejvielu un materiālu atlikumus un, kā to saka, radīsies nenodrošināti parādi Valsts bankai.

Par konstatēto, nenodrošināto parādu sumu tiek samazināti Valsts bankas krediti, norakstot nenodrošinātos parādus no lauku patērētāju biedrības norēķinu konta. Ja šajā kontā līdzekļu nav, nenodrošinātā parāda sumu pārgrāmāto uz nokavētiem aizdevumiem un turpmāk, līdz šo nokavēto aizdevumu dzēšanai, lauku patērētāju biedrības kredīšanu pārtrauc.

Lai nepieļautu nenodrošinātus parādus Valsts bankai un līdz ar to novērstu maksāspējas pārtraukšanu, lauku patērētāju biedrības valdes pienākums ir piedzīt visus parādus un turpmāk tādus nepieļaut, kā arī izpildīt visus tai dotos plāna uzdevumus.

Tekošā preču apgrozījuma parāda nodrošinājumam no lauku patērētāju biedrības pieņem samaksātos preču krājumus noliktavās, tiklā un ceļā, kā arī izejvielu, materiālu, nepabeigtas ražošanas un gatavo izstrādājumu krājumus tādos uzņēmumos, kas nav izdalīti uz patstāvīgu bilanci.

To preču-materialo vērtību atlikuma sumu, kas nodrošina aizdevumu pēc tekošā preču apgrozījuma, aprēķina, atņemot no bilancē pēc pašizmaksas esošo preču-materialu vērtību sumas parādus piegādātājiem par precēm, pašas līdzekļu daļējo līdzdalību u. c.

Piemērs. Viss preču-materialo vērtību atlikums pašizmaksā ir 600,0 tūkst. rbļ.

No tā atņem šādas sumas:

a) parādus rajona patērētāju biedrību savienībai un pārējiem piegādātājiem pēc terminētiem maksājumu pieprasījumiem — 54,0 tūkst. rbļ.;

b) parādus piegādātājiem pēc nesamaksātiem maksājumu pieprasījumiem (2. kartoteka) ..... —

c) parādus piegādātājiem pēc samaksai neuzrādītiem maksājumu pieprasījumiem... 25,0 tūkst. rbļ.

Tādējādi lauku patērētāju biedrībai pēc bilances samaksāto preču pavisam ir par 521,0 tūkst. rbļ. $[600,0 - (54,0 + 25,0) = 521,0]$.

Tālāk no šīs sumas (521,0) atņem neejošo un iegulējušos preču (Valsts bankas pārbaudes rezultātā konstatēto) vērtību, teiksim, 18,0 tūkst. rbļ., sezonas un noteiktam mērķim paredzēto preču vērtību par sumu, kādu Valsts banka kreditējusi specialā kārtībā, kā arī ārpusplāna aizņēmumus, ja tie nav piešķirti līdzekļu iztrūkuma segšanai daļējai līdzdalībai, pieņemsim, 36,0 tūkst. rbļ. Turpinot atņemšanu, dabūjam tekošā preču apgrozījumā samaksāto preču, izejvielu un materiālu sumu: 521,0 — $(18,0 + 36,0) = 467,0$ tūkst. rbļ.

No šādā veidā aprēķinātās sumas atņem lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļējo līdzdalību. Pieņemsim, ka lauku patērētāju biedrību kreditē ar 20% daļējo līdzdalību, tad preču, izejvielu un materiālu vērtība, ko Valsts banka pieņem parāda nodrošinājumam, būs:

a) lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļējā līdzdalība

$$\frac{467,0 \times 20}{100} = 93,4 \text{ tūkst. rbļ.};$$

b) preču, izejvielu un materialu vērtība, ko pieņem kā parāda nodrošinājumu Valsts bankai, būs: $467,0 - 93,4 = 373,6$ tūkst. rbļ.

Ja tekošu preču apgrozījuma faktiskā parāda summa Valsts bankai nepārsniegs parāda nodrošinājuma summu (373,6), tad tas nozīmēs, ka parāds Valsts bankai nodrošināts pilnībā.

Ja lauku patērētāju biedrība pārsniegusi mēneša preču apgrozījuma plānu, pašas līdzekļu daļējo līdzdalību aprēķina no samaksāto preču sumas, atņemot no tās preču atlikumus, kas attiecas uz preču apgrozības plāna pārsniegumu. Preču krājumus par sumu, kas attiecas uz preču apgrozījuma plāna pārsniegumu, Valsts banka pieņem pilnībā kā kredita nodrošinājumu. Tādā veidā aprēķināto preču - materialo vērtību sumu savstarpēji salīdzina ar parādiem Valsts bankai pēc preču apgrozījuma (bez nokavētiem aizņēmumiem). Nenodrošināta parāda daļu, kas nav dzēsta no norēķinu konta, var samazināt par to naudas līdzekļu virsplāna atlikuma sumu, kas ir pēc pārbaudāmās bilances. Pēc tam palikušo nenodrošināto parādu iegrāmato termiņā nesamaksāto aizdevumu kontā.

Ja pēc bilances aprēķināts, ka parāds nav nodrošināts, lauku patērētāju biedrība var pieprasīt, lai izdara nodrošinājuma papildu pārbaudi pēc operatīviem datiem par preču - materialo vērtību stāvokli pārbaudes dienā.

Pārbaudi pēc operatīviem datiem izdara šādi:

a) to samaksāto preču atlikumu pašizmaksas sumai, kas ir bilancē, pieskaita preču, izejvielu un materialu fakturas vērtību, kas samaksāta laikā no bilances datuma līdz pārbaudes dienai un izslēdz šajā pašā periodā pārdoto preču sumu, atņemot pieskaitījumu;

b) no tādā veidā iegūtā samaksāto preču atlikuma izslēdz aizņēmumu parādus pārbaudes dienā par sezonas preču krājumiem un ārpusplāna aizņēmumiem (izņemot ārpusplāna aizņēmumus daļējās līdzdalības iztrūkuma segšanai), kā arī precēs, izejvielās un materialos ieguldītos pašas līdzekļus, izejot no daļējai līdzdalībai noteiktā procenta.

Pārī palikušo preču sumu salīdzina ar parādu pēc tekošā preču apgrozījuma (bez nokavētiem aizņēmumiem) pārbaudes dienā.

Pēc operatīviem datiem konstatētos nenodrošinātos parādus piedzen pilnā sumā, neskatoties uz to, vai šī summa būs lielāka vai mazāka par nenodrošināto parādu sumu, kas konstatēta pēc bilances. Nenodrošināto parādu, kas konstatēts, pārbaudot pēc operatīviem datiem, par naudas līdzekļu virsplāna atlikumu nesamazina.

ĀRPUSPLĀNA AIZŅĒMUMU SAŅĒMŠANAS UN DZĒŠANAS KĀRTĪBA

Valsts banka izsniedz ārpusplāna aizdevumus pārejošo finansu grūtību gadījumos, kas rodas sakarā ar preču nevienmērīgu ienākšanu uz plāna rēķina, kā arī kases ieņēmumiem pārejoši samazinoties no lauku patērētāju biedrības neatkarīgu apstākļu dēļ. Pēc to apstākļu pārbaudes, kuri izsaukuši finansu grūtības, Valsts banka izsniedz lauku patērētāju biedrībai ārpusplāna aizdevumus uz laiku no 10 līdz 15 dienām. Šos kredītus izlieto vai nu pašu līdzekļu daļējās līdzdalības iztrūkuma segšanai preču samaksai, vai arī parādu dzēšanai Valsts bankai par saistībām, kuru samaksas termiņš iestāties.

52 - 11.705
Lauku patērētāju biedrības valde nedrīkst aizmirst, ka ārpusplāna aizdevumus Valsts banka piešķir uz īsu laiku (10—15 dienām) un ka pa šo laiku jāveic tādi pasākumi, kas novērstu apstākļus, kuri radījuši vajadzību pēc ārpusplāna aizņēmumiem. Ja lauku patērētāju biedrība nenodrošinās preču apgrozības ātruma palielināšanu, debitoru parādu iekasēšanu un kases ieņēmumu palielināšanu ne mazāk kā par preču apgrozījuma plāna neizpildīto sumu (ja tas ir bijis iepriekšējā periodā), tad tā nevarēs laikā norēķināties ar Valsts banku par ārpusplāna aizdevumiem un pārējiem kārtējiem maksājumiem.

Ja par cēloni finansialajam sastrēgumam ir slikts lauku patērētāju biedrības darbs (lieki preču krājumi, neejošas un iegulējušas preces, preču apgrozījuma plāna sistematiska neizpildīšana, zaudējumi, izšķērdējumi un izlaupījumi, debitoru parādu piedzišanas plāna neizpildīšana u. tml.), tad Valsts banka ne tikai atsacīsies izsniegt ārpusplāna aizdevumu, bet vērsīs pret tādu lauku patērētāju biedrību kredīta sankcijas līdz pat kredītēšanas pārtraukšanai, kamēr būs novērsti trūkumi lauku patērētāju biedrības darbā.

Bez ārpusplāna aizņēmumiem lauku patērētāju biedrība var

saņemt Valsts bankā specialus aizņēmumus tajos gadījumos, kad preces aizkavējušās ceļā virs normalā laika. Šos aizdevumus izsniedz uz laiku līdz 3 mēnešiem, ja preces nosūtītas pa dzelzceļu, un līdz 5 mēnešiem jauktos pārvadājumos (pa ūdensceļu un dzelzceļu).

KĀ KREDITĒ PREČU APGROZĪJUMA PLĀNA PĀRSNIEGUMU

Ja lauku patērētāju biedrība kādā ceturkšņa mēnesī mēneša plānu izpilda pirms termiņa vai izpilda vienu trešdaļu no ceturkšņa preču apgrozījuma plāna, tad pārsnieguma sumas apmērā Valsts banka izsniedz lauku patērētāju biedrībai kreditu bez daļējās līdzdalības.

Piemērs. Preču apgrozījuma plāns oktobra mēnesim noteikts 300,0 tūkst. rbļ. apmērā; 27. oktobrī faktiskais izpildījums ir 300,0 tūkst. rbļ. jeb 100% no mēneša plāna. 28., 29., 30. un 31. oktobrī lauku patērētāju biedrība pārdevusi preces vēl par 42,0 tūkst. rbļ. Tātad lauku patērētāju biedrībai jāsaņem kredīts bez daļējās līdzdalības 42,0 tūkst. rbļ., t. i. par mēneša preču apgrozījuma plāna pārsnieguma sumu.

Lai saņemtu kreditu bez daļējās līdzdalības, lauku patērētāju biedrības valdei jāiesniedz Valsts bankai rajona patērētāju biedrību savienības izziņa par to, ka šī lauku patērētāju biedrība tiešām uz kādu datumu pirms termiņa izpildījusi preču apgrozījuma mēneša plānu. Šī izziņa vajadzīga tāpēc, ka pēc lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā ienākušo ieņēmumu sumas nevar noteikt preču apgrozījuma plāna izpildīšanas pakāpi, jo daļu ieņēmumu atļauto normu robežās lauku patērētāju biedrība izlieto lauksaimniecības produktu un izejvielu iepirkumiem, kā arī sīkām saimniecības izmaksām.

Pēc tam kad lauku patērētāju biedrība pirms termiņa izpildījusi preču apgrozījuma mēneša plānu, tai ir tiesības saņemt kreditu bez daļējās līdzdalības paredzamā preču apgrozījuma mēneša plāna pārsnieguma robežās. Ja vēlāk izrādīsies, ka plāna pārsniegums ir mazāks vai lielāks par to sumu, kuras apmērā līdz mēneša beigām saņemts kredīts bez daļējās līdzdalības, Valsts banka vai nu samaksā papildus par precēm bez daļējās līdzdalības, vai arī iekasē no lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļējo līdzdalību par lieki samaksāto preču sumu

bez daļējās līdzdalības līdz faktisko datu saņemšanai par preču apgrozījuma plāna pārsnieguma sumu.

Ja kaut kādu iemeslu dēļ kredīts bez daļējās līdzdalības netika izmantots iepriekšējā mēnesī (kurā bijis preču apgrozījuma plāna pārsniegums), lauku patērētāju biedrībai ir tiesības saņemt šo kredītu nākamajā mēnesī.

Lauku patērētāju biedrības valdei jāseko, lai savlaicīgi realizētu tiesības kreditēties uz atvieglotiem noteikumiem, pārsniedzot preču apgrozījuma plānu, jo no tā atkarīgs norēķinu stāvoklis ar Valsts banku par aizņēmumiem un ar piegādātājiem par precēm.

ŠĶIDOŅA PERIODAM IEVEDAMO PREČU KREDITĒŠANA

Līdz rudens vai pavasara šķidoņa periodam lauku patērētāju biedrības tirdzniecības uzņēmumos pirms termiņa jāieved plānā paredzētās preces.

Šīs preces kreditē rajona patērētāju biedrību savienības apstiprinātā bankas kredīta limita robežās.

Virsnoteiktā limita šīm mērķim Valsts banka lauku patērētāju biedrībai kredītu neizsniedz.

Šķidoņa periodam iestājoties, preču samaksai saņemtos kreditus dzēš vienādās daļās pa piecdienām: daļu — ar lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļējo līdzdalību, pārējo daļu, pārformējot noteiktam mērķim izsniegtos aizdevumus par tekošā preču apgrozījuma kredītiem.

P i e m ē r s. Šķidoņa periodā, no 10. marta līdz 1. maijam (t.i. 10 piecdienām), Valsts banka izsniegusi lauku patērētāju biedrībai specialu kredītu preču samaksai 400 tūkst. rbļ. apmērā. Piecdienā jādzēš 40,0 tūkst. rbļ.: 10 = 40,0 tūkst. rbļ. Uz šī maksājuma rēķina Valsts banka iekasēs no lauku patērētāju biedrības norēķinu konta pašas līdzekļu daļējo līdzdalību (pieņemsim 20%):

$$\frac{40,0 \times 20}{100} = 8,0 \text{ tūkst. rbļ.}$$

bet pārējos 32,0 tūkst. rbļ. pārformēs par kredītiem preču apgrozījuma tekošai kreditēšanai.

Šo kredīta pārformēšanu izdara uz lauku patērētāju biedrībai noteikto vidējo kredīta termiņu.

PREČU SEZONAS UZKRĀJUMA KREDITĒŠANA

Tajos gadījumos, kad lauku patērētāju biedrībai saskaņā ar plānu jāuzkrāj lauksaimniecības produkti sabiedriskās ēdināšanas vajadzībām, tad šim mērķim Valsts banka izsniedz specialu kredītu rajona patērētāju biedrību savienības apstiprinātās summas (limita) robežās. Šos kredītus dzēš saskaņā ar lauksaimniecības produktu realizācijas plānu.

Ja lauksaimniecības produktu pārdots vairāk, nekā tas bija paredzēts plānā, tad šādā gadījumā Valsts bankas kredīti virsplāna realizācijas summas apmērā jādzēš pirms termiņa. Ja turpretim kreditēto lauksaimniecības produktu pārdevumu plāns nav izpildīts, Valsts banka kredītus piedzīs plānā paredzētās summas apmēros.

Dažos gadījumos lauku patērētāju biedrībai ciema veikalos paliek sezonā nerealizētās rūpniecības preces, kā, piemēram, ziemas sporta inventars, ziemas cepures, gatavi apģērbi un citas preces, kas palikušas no ziemas sezonas un kuras pārdos, jaunajai realizācijas sezonai iestājoties.

Ja ir nodrošināta attiecīga preču uzglabāšana, tad Valsts banka rajona patērētāju biedrību savienības noteiktā limita¹ robežās var tās uz attiecīgu laiku kreditēt.

Specialos aizdevumus pret sezonas precēm lauku patērētāju biedrībai izsniedz arī tad, ja ir nokavētie parādi Valsts bankai. Šajā gadījumā saņemtos aizņēmumus izlieto nokavēto parādu dzēšanai, bet, ja tādu nav, tad izsniegto aizdevuma sumu lauku patērētāju biedrības pašas līdzekļu daļas apmērā ieskaita norēķinu kontā, bet pārējo daļu — preču apgrozījuma kredīta dzēšanai pēc vidējo termiņu saistībām.

Termiņam iestājoties, specialos aizdevumus dzēš sumā, kas atbilst pašu līdzekļu daļējai līdzdalībai, no norēķinu konta, bet pārējo daļu, kas atbilst kredīta lielumam, ar aizņēmumu preču apgrozījumam, kuru izsniedz uz vidējo preču, izejvielu un materiālu apgrozības laiku.

Pret sāls uzkrājumu Valsts banka izsniedz specialam mērķim paredzētu kredītu (limita robežās), ievēdot pa dzelzceļu, līdz 9 mēnešiem, bet, ievēdot ar ūdensceļa transportu, — līdz 12 mēnešiem.

Lauku patērētāju biedrības valdei jāseko, lai sezonas uzkrājuma preces, kas atrodas ciema veikalā, tiktu pilnīgi kre-

¹ Limits — maksimālā summa Valsts bankas kredīta izlietošanai.

ditētas un lai būtu nodrošināta attiecīga uzglabāšana, citādi preces lauku patērētāju biedrībā var sabojāties un sakarā ar to izcelties maksājumu kavējumi Valsts bankai un piegādātājiem.

Sezonas preču saraksts un uzkrājuma periodi, ko Valsts banka kredītē ar specialiem kredītiem

Preču nosaukums	Sezonas uzkrājuma periodi
Eglišu izgreznojumi	No februara līdz novembrim ieskaitot
Ziemas mēteļi, ziemas sporta apģērbi, ziemas galvas segas	No marta līdz augustam ieskaitot
Ziemas pajūgu preces	No marta līdz oktobrim ieskaitot
Rupjas vadmalas audumi (kleitām), draps, vilnas ziemas lakati, kažokādas, kažokādu izstrādājumi, aitažu preces un dūraiņi	No aprīļa līdz augustam ieskaitot
Velteņu apavi, ziemas sporta apavi, slēpes, slīdas, ziemas sporta inventars un piederumi	No aprīļa līdz septembrim ieskaitot
Rudens mēteļi	No maija līdz jūlijam ieskaitot
Mācības un uzskatāmības līdzekļi Galvenās mācību līdzekļu pārvaldes noliktavās un tirdzniecības tīklā	No maija līdz septembrim ieskaitot
Skolnieku burtnīcas, zīmūņi un rakstāmpalvas, stabilās mācību grāmatas	No jūnija līdz augustam ieskaitot
Zvejniecības preces	No septembra līdz martam ieskaitot
Sirpji un izkaptis	No septembra līdz aprīlim ieskaitot
Apavi, tekstilijas un vieglie	No oktobra līdz februārim ieskaitot
Vasaras galvas segas, vasaras sporta apģērbi, vasaras sporta apavi, vasaras sporta inventars un piederumi, divriteņi, motocikli.	No oktobra līdz martam ieskaitot
Divriteņu un motociklu rezervdaļas, bērnu divriteņi, vasaras pajūgu preces, novācošās un zemi apstrādājošās mašīnas un inventars, dažādi mēslojumi	

LAUKSAIMNIECĪBAS PRODUKTU UN IZEJVIELU IEPIRKUMU, PĀRSTRĀDĀŠANAS UN REALIZĀCIJAS KREDITĒŠANA

Lauku patērētāju biedrībai dotas tiesības tieši iepirkt lauksaimniecības produktu un izejvielu pārpalikumus par maksimālām iepirkuma cenām pēc tam, kad lauksaimniecības produkcijas ražotāji izpildījuši saistības ar valsti.

Iepirktos lauksaimniecības produktus un izejvielas jāpārdod par cenām, kas nepārsniedz vienotās valsts mazumtirdzniecības cenas.

Lauksaimniecības produktu un izejvielu iepirkumu organizēšanai un veikšanai par maksimālām iepirkuma cenām lauku patērētāju biedrība caur rajona sagādes kantori saņem avansa kredītu 25 dienu vajadzības apmērā no mēneša iepirkuma plāna.

Ja produkcijas iepirkumu mēneša plāns pašizmaksā ir 120,0 tūkst. rbļ., var saņemt avansa kredītu līdz 100,0 tūkst. rbļ. Iepirkums vidēji vienā dienā būs $120,0 : 30,0 = 4,0$ tūkst. rbļ., bet 25 dienām kredīts būs vajadzīgs $4,0$ tūkst. rbļ. $\times 25$ dienas = 100,0 tūkst. rbļ.

Avansa kredītu ieskaita lauku patērētāju biedrības norēķinu kontā. Uz norēķinu kontā ieskaitītā kredīta rēķina lauku patērētāju biedrībai atļauts izlietot līdz 30% no tirdzniecības ieņēmumiem lauksaimniecības produktu iepirkšanai.

Sezonas iepirkumu periodā Valsts bankas nodaļas pārvaldnieks var palielināt dienas ieņēmumu izlietošanas normu. Ja no dienas ieņēmumiem skaidras naudas nepietiktu, Valsts banka var izsniegt nepieciešamo sumu no lauku patērētāju biedrības norēķinu konta.

Nedrīkst pieļaut līdzekļu izlietošanu no ieņēmumiem, ja norēķinu kontā nav iepriekš ieskaitīts avansa kredīts, jo citādi lauku patērētāju biedrība nevarēs laikā norēķināties ar Valsts banku un piegādātājiem par tekošām operācijām, kas saistītas ar preču apgrozījumu.

Ja rajona sagādes kantorim ir nokavēti parādi Valsts bankai, piegādātājiem vai citiem kreditoriem pēc tiesas vai arbitražas pavēlēm, Valsts banka tam kredītu neizsniedz, un sakarā ar to arī lauku patērētāju biedrībai tiek aizliegts izlietot skaidru naudu no ieņēmumiem, kamēr nesamaksātie parādi tiek pilnīgi dzēsti.

Iepirkto lauksaimniecības produkciju, kas atrodas pārstrādāšanā vai šķirošanā, Valsts banka kreditē uz laiku līdz 30 dienām.

Ja 10 dienu laikā nav dzēsti termiņos nesamaksātie parādi, Valsts bankai par aizņēmumiem, kas saņemti iepirkumu operācijām, sezonas uzkrājumam un preču pārdevumiem ar Valsts bankas kantoru pārvaldnieku atļauju, šīs preces var pārdot piespiedu kārtā.

Lauksaimniecības produktu un izejvielu operāciju kreditēšanas kārtība prasa, lai stingri ievērotu produkcijas iepirkšanas un realizēšanas termiņus; pretejā gadījumā lauku patērētāju biedrībai rodas termiņos nesamaksāti parādi ar visām no tā izrietošām sekām.

SAGĀDES KREDITĒŠANA

Lauku patērētāju biedrību sagādes darbību Valsts banka tieši nekreditē. Šim nolūkam vajadzīgos līdzekļus lauku patērētāju biedrība saņem no rajona sagādes kantora avansa kredīta veidā. Avansa kredītu nosaka 3—10 dienu vajadzībai pēc mēneša sagādes plāna. Ja lauku patērētāju biedrība atrodas tālu no sagādājamo produktu un izejvielu nodošanas vietas, Valsts bankas kantoris var atļaut izsniegt avansa kredītu arī ilgākam laikam nekā 10 dienu vajadzībai.

Piemērs. Sagādes apgrozījums pašizmaksā novembrim plānā noteikts 21 000 rbļ. vai caurmērā — 700 rbļ. dienā. Rajona patērētāju biedrību savienība, saziņā ar Valsts banku, lauku patērētāju biedrībai noteikusi līdzekļu apgrozības ātrumu sagādē — 10 dienas. Ja ir šāds noteikums, tad avansa kredīts būs 700 rbļ. $\times 10 = 7000$ rbļ. liels.

Avansa kredīta apmēru katru mēnesi pārrēķina atkarībā no sagādes mēneša plāna pārmaiņas.

Par nodotiem produktiem un izejvielām lauku patērētāju biedrībai nekavējoties jāsaņem no rajona sagādes kantora samaksa; te nav atļauti nekādi avansa kredīta ieskaitījumi. Rajona sagādes kantoris samaksā par nodotiem produktiem un izejvielām un ar to pašu atjauno sagādē ieguldītos līdzekļus. Par visiem sagādes veidiem ar kolchoziem lauku patērētāju biedrības norēķinās nekavējoties atkarībā no kolchoza vēlēšanās:

skaidrā naudā vai pārskaitījuma ceļā caur kolchoza norēķinu kontu Valsts bankā. Lauku patērētāju biedrības maksājumu uzdevumus par sagādātiem produktiem un izejvielām samaksā ātrāk nekā citas pretenzijas pret norēķinu kontu neatkarīgi no lauku patērētāju biedrības norēķinu stāvokļa ar Valsts banku.

MAKSĀTSPĒJAS OPERATIVĀ KONTROLE

Lauku patērētāju biedrības valdes priekšsēdētāja pienākums ir katru dienu pārbaudīt norēķinu stāvokli ar Valsts banku par aizņēmumiem un ar piegādātājiem par precēm.

Lauku patērētāju biedrība šo katra tirdzniecības uzņēmuma pārbaudi var izdarīt, pamatojoties uz tādu datu sistematiskiem ierakstiem īpašā burtnīcā kā preču apgrozījuma plāna izpilde, preču saņemšana, preču atlikumi, tirdzniecības ieņēmumu nodošana Valsts bankai, paju iemaksu vākšana u. tml.

Pie katras novirzīšanās plāna izpildē lauku patērētāju biedrības priekšsēdētājam tūlīt jānoskaidro, kāpēc nav izpildīts viens vai otrs uzdevums, un jālieto attiecīgie līdzekļi, lai uzlabotu tirdzniecības uzņēmumu darbu.

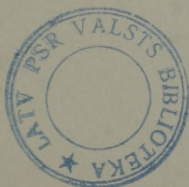
Salīdzinot datus par preču apgrozījuma plāna izpildi, preču krājumus, ņemot vērā preču izsniegumus uzņēmumam pēdējā periodā, un tirdzniecības ieņēmumu sumu, ko uzņēmums nodevis Valsts bankai, var ne tikai konstatēt trūkumus lauku patērētāju biedrības tirdzniecības uzņēmumu darbā, bet arī atklāt un iepriekš novērst izšķērdējumus un iztrūkumus. Tomēr kontroli nedrīkst aprobežot tikai ar sistematiskiem ierakstiem. Tā jāveic tieši uz vietas, īpaši tajos gadījumos, kad operatīvās atskaites dati liecina par tā vai cita tirdzniecības uzņēmuma sliktu darbu (preču apgrozījuma plāna neizpildīšana, lieki preču krājumi, tirdzniecības ieņēmumu nepilnīga nodošana Valsts bankai u.tml.).

Lauku patērētāju biedrības maksājspēja jākontrolē katru dienu.

Lauku patērētāju biedrības valdes priekšsēdētāja rīcībā katru dienu jābūt datiem par parādiem Valsts bankai, uzrādot samaksas termiņu (saskaņā ar izdotām saistībām), par parā-

diem piegādātājiem par precēm un par līdzekļu atlikumu norēķinu kontā. Līdzekļu atlikuma suma norēķinu kontā atļauj ne tikai noteikt, vai laikā tiks samaksāts parāds Valsts bankai, bet arī noteikt līdzekļu brīvu atlikumu, ko var izlietot pašu līdzekļu daļējai līdzdalībai jaunu preču, izejvielu un materialu samaksai.

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

MAKSAATPEEJAS OPERATIIVA KONTROLLE

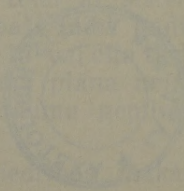
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

S A T U R S

	Lpp.
Lauku patērētāju biedrības uzdevumi finansu saimniecības uzlabošanā	3
Lauku patērētāju biedrības līdzekļi un to saņemšanas avoti	4
Lauku patērētāju biedrību kreditēšana	5
Pašu līdzekļu daļējā līdzdalība, samaksājot par precēm, izejvielām un materiāliem	6
Kā aprēķina vidējo kredīta termiņu	11
Valsts bankas kredītu saņemšanas un dzēšanas kārtība	12
Norēķināšanās kārtība ar citpilsētu piegādātājiem	13
Tirdzniecības ieņēmumu savākšanas un nodošanas kārtība Valsts bankai	16
Kredītu saņemšanas kārtība pret ieņēmumiem ceļā	18
Valsts bankā saņemto aizdevumu noformēšanas kārtība ar saistības rakstiem	18
Kā pārbauda, vai lauku patērētāju biedrības parādi Valsts bankai ir nodrošināti	22
Ārpusplāna aizņēmumu saņemšanas un dzēšanas kārtība	25
Kā kreditē preču apgrozījuma plāna pārsniegumu	26
Šķidoņa periodam ievedamo preču kreditēšana	27
Preču sezonas uzkrājuma kreditēšana	28
Lauksaimniecības produktu un izejvielu iepirkumu, pārstrādāšanas un realizācijas kreditēšana	30
Sagādes kreditēšana	31
Maksātspējas operatīvā kontrole	32

Tulkojis J. Krastiņš.

Redaktors E. Rinks. Mākslin. redaktors
R. Jansons. Techn. redaktors V. Siliņš.
Korektors: M. Ezergaile, Z. Miezīte. Parak-
stīta iespiešanai 1952. g. 21. februārī. Papīra
formats 61×86/16. 1,13 papīra l. 2,14 iespiedl.
1,9 izdevn. l. Metiens 1000 eks. JT 00542.
Izdevn. pasūt. 4908-Z421, tipogr. — 2978.
Iespiesta LPRRT 3. tipogrāfija Rīgā,
Leņina ielā 137/139. Maksa 95 kap.

ЛАТГОСИЗДАТ — РИГА

Отпечатано в типографии №3 ЛРТШ,
г. Рига, ул. Ленина 137/139.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069512

OBLIGĀTAIS EKSEMPLARS

285

Maksā 95 kap.